

Наталія ФЕДОСЕНКО

*кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри права гуманітарно-правового
факультета Національного аерокосмічного університету
імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна,
e-mail: n.fedosenko@khai.edu
ORCID: 0000-0002-6615-3937*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРІВ В АВІАЦІЙНО-КОСМІЧНІЙ ГАЛУЗІ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ

Анотація. У сучасних умовах авіаційно-космічна галузь України стикається з численними викликами, які потребують ефективного правового договірної регулювання. Дослідження охоплює основні типи договорів, які укладаються в цій сфері, такі як договори перевезення, договори постачання техніки і обладнання та договори на виконання науково-дослідних робіт. Визначено ключові проблеми, з якими стикаються учасники ринку, зокрема прогалини і невизначеність у законодавстві, економічні труднощі та конфлікти між сторонами. Пропонуються рекомендації щодо удосконалення правового регулювання, підвищення правової обізнаності та адаптації до міжнародних стандартів. Це сприятиме стабільному функціонуванню авіаційно-космічної галузі та її розвитку в Україні.

Ключові слова: авіаційно-космічна галузь, договірні відносини, виконання договорів, договір перевезення, авіаційні контракти, договірна відповідальність, адаптація законодавства, міжнародні стандарти.

LEGAL ASPECTS OF THE REGULATION OF CONTRACTS IN THE AVIATION AND SPACE INDUSTRY: CHALLENGES AND SOLUTIONS

Abstract. In modern conditions, the aviation and space industry of Ukraine faces numerous challenges that require effective legal contractual regulation. The study covers the main types of contracts concluded in this area, such as transportation contracts, contracts for the supply of machinery and equipment, and contracts for the performance of scientific research works. Key problems faced by market participants are identified, including gaps and uncertainties in legislation, economic difficulties and conflicts between parties. Recommendations are offered for improving legal regulation, raising legal awareness, and adapting to international standards. This will contribute to the stable functioning of the aviation and space industry and its development in Ukraine.

Keywords: aviation and space industry, contractual relations, performance of contracts, contract of carriage, aviation contracts, contractual liability, adaptation of legislation, international standards.

Авіаційно-космічна галузь України є ключовою складовою національної економіки, забезпечуючи не лише транспортні послуги, але й наукові дослідження, технологічні розробки та міжнародне співробітництво. Правове регулювання договорів у цій сфері має критичне значення для забезпечення безпеки, ефективності та стабільності. У рамках цієї доповіді ми розглянемо основні типи договорів, що укладаються в авіаційно-космічній галузі, проаналізуємо правове регулювання, виклики, з якими стикаються учасники ринку, та пропозиції щодо вдосконалення існуючої системи.

Авіаційно-космічна галузь характеризується різноманітними видами договорів, що укладаються між суб'єктами господарювання. Основні категорії договорів включають: договори на перевезення пасажирів і вантажів (ці контракти регулюють умови перевезення, відповідальність перевізника, права і обов'язки сторін, а також механізми вирішення спорів. Вони є основою для діяльності авіакомпаній і забезпечують захист прав споживачів); договори на постачання авіаційної техніки та компонентів (ці угоди укладаються між виробниками та постачальниками авіаційних технологій, що включають продаж, оренду, обслуговування та ремонт літальних апаратів. Правове регулювання таких договорів має враховувати специфіку виробництва та безпеки); договори на обслуговування та ремонт літальних апаратів (ці контракти регулюють взаємовідносини між авіакомпаніями та сервісними компаніями, що забезпечують технічне обслуговування. Угоди мають включати умови гарантії, терміни виконання робіт та відповідальність за якість); договори на проведення науково-дослідних робіт (ці угоди укладаються між науковими установами, університетами та підприємствами, які займаються розробкою нових технологій у авіакосмічній сфері. Вони повинні регулювати питання інтелектуальної власності та комерційних секретів).

Правове регулювання договорів в авіаційно-космічній галузі ґрунтується на комплексі нормативно-правових актів, які визначають правові основи діяльності в цій сфері. Важливу роль у цьому контексті відіграє Цивільний кодекс України [1], що встановлює загальні положення про договори. Цей кодекс формулює основні принципи, такі як свобода договору, що надає сторонам можливість самостійно визначати умови своїх правовідносин, а також зобов'язання щодо виконання встановлених умов та відповідальність за їх невиконання. Окрім того, існують спеціалізовані закони, що регулюють конкретні аспекти авіаційної діяльності. Серед них Повітряний кодекс України [2], який встановлює правові основи функціонування авіаційного транспорту, включаючи норми безпеки, ліцензування та експлуатації повітряних суден. Додатково, міжнародні угоди та стандарти, зокрема угоди, укладені в рамках ICAO (Міжнародної організації цивільної авіації) [3] та COSPAR (Комітету з дослідження космічного простору), визначають глобальні норми безпеки та управління в авіаційній та космічній сферах. Імплементация цих міжнародних стандартів в українське законодавство є важливим кроком у забезпеченні не лише безпеки, а й якості послуг, що надаються в авіаційно-космічній галузі, сприяючи інтеграції України у світовий авіаційний простір.

Авіаційно-космічна галузь сьогодні стикається з численними викликами у регулюванні договорів, які потребують термінового вирішення. *По-перше*, невизначеність у правовому полі є значною перешкодою для укладення та виконання договорів. Часті зміни в

законодавстві, а також відсутність чітких норм призводять до труднощів, що ускладнює діяльність підприємств галузі. Часті зміни в законодавстві, що регулює авіаційний транспорт, можуть призводити до ситуацій, коли нові правила не мають чітких механізмів реалізації, залишаючи підприємства в невизначеності щодо їхніх прав та обов'язків. Так, зміни у вимогах щодо сертифікації лігальних апаратів можуть вплинути на договори з постачальниками техніки, оскільки підприємства можуть виявитися неготовими до виконання нових норм, що призводить до затримок у постачанні та додаткових витрат. Відсутність чітких норм щодо процедури врегулювання спірних питань може ускладнити процес укладення угод, оскільки партнери можуть уникати співпраці через страх потенційних конфліктів і непередбачуваних ризиків. Конкретним прикладом невизначеності в правовому полі України, що ускладнює укладення та виконання договорів в авіаційно-космічній галузі, є ситуація з законодавчими змінами, що стосуються сертифікації авіаційної техніки.

Наприклад, у 2022 році в Україні прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку розроблення, прийняття та впровадження авіаційних правил України» [4], який запроваджував нові вимоги до сертифікації повітряних суден. Однак, впровадження цих нових норм затягнулося через відсутність належних підзаконних актів, які б регулювали процедури сертифікації. Це призвело до ситуацій, коли авіакомпанії та постачальники обладнання залишалися в невизначеності стосовно того, які конкретно документи та процедури їм необхідно виконувати для забезпечення відповідності новим вимогам. Внаслідок цього, деякі авіакомпанії змушені були відкладати укладення угод з постачальниками нового авіаційного обладнання, оскільки ризики, пов'язані з невизначеністю у виконанні нових норм, могли призвести до фінансових збитків або навіть до зриву контрактів. Ця ситуація підкреслює, як зміни в законодавстві можуть негативно впливати на бізнес-процеси в авіаційній галузі, створюючи перешкоди для розвитку та інвестицій.

По-друге, економічні кризи та військові дії мають негативний вплив на виконання договірних зобов'язань, що, в свою чергу, веде до фінансових втрат і навіть до розриву контрактів. Так, економічні кризи та військові дії в Україні, зокрема вторгнення росії в 2022 році, мали значний негативний вплив на виконання договірних зобов'язань. Багато компаній зазнали фінансових втрат через обмеження постачання, зриви виробництв і порушення логістичних ланцюгів. *По-третє*, конфлікти між сторонами, що виникають через спори щодо прав та обов'язків учасників договорів, часто призводять до судових розглядів. Це затягує процеси та підвищує ризики для всіх учасників.

Для подолання цих викликів у правовому регулюванні договорів в авіаційно-космічній галузі пропонується ряд рішень. *По-перше*, необхідно удосконалити законодавство шляхом внесення змін, які забезпечать чітке визначення умов укладення і виконання договорів, а також механізмів вирішення спорів. Зараз в українському законодавстві недостатньо чітко визначені умови укладення та виконання договорів у авіаційно-космічній галузі. Наприклад, законодавство не містить конкретних норм щодо відповідальності за невиконання авіаційних зобов'язань або механізмів альтернативного вирішення спорів саме у цій сфері. Це призводить до правових колізій і затримок у виконанні договорів, оскільки учасники ринку можуть трактувати умови угод по-різному, а відсутність ефективних механізмів вирішення конфліктів ускладнює ситуацію. *По-друге*, слід спростити процедури укладення та виконання договорів, щоб зменшити адміністративні бар'єри та витрати. Спрощення процедур укладення та виконання договорів можна проілюструвати на прикладі державних закупівель. Раніше підприємствам необхідно було проходити складні етапи для участі в тендерах. У 2020 році було впроваджено електронну систему, яка спростила ці процеси, зменшивши адміністративні бар'єри і витрати. Цей підхід дозволяє швидше укладати контракти, знижує корупційні ризики і підвищує прозорість у сфері державних закупівель. *По-третє*, важливим кроком є підвищення правової обізнаності учасників ринку шляхом проведення навчальних семінарів і програм, що дозволять знизити ризики. Останнім, але не менш важливим, є інтеграція міжнародних норм і стандартів до національного законодавства, що сприятиме забезпеченню безпеки і конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародному ринку. Підвищення правової обізнаності учасників ринку можна проілюструвати на прикладі ініціативи «Авіаційний хаб України». У рамках цієї програми проводяться навчальні семінари для підприємств авіаційної галузі, що охоплюють теми правових аспектів укладення договорів, сертифікації та міжнародних стандартів. Це дозволяє знизити ризики для компаній, оскільки учасники отримують актуальну інформацію про вимоги та процедури. Інтеграція міжнародних норм, таких як ІСАО, в національне законодавство сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на світовій арені.

Таким чином, правове регулювання договорів в авіаційно-космічній галузі є ключовим для стабільного розвитку цієї важливої сфери. Удосконалення законодавства, підвищення правової обізнаності учасників ринку та інтеграція міжнародних норм сприятимуть покращенню інвестиційного клімату і розвитку авіаційно-космічної інфраструктури в Україні. Лише в умовах правової визначеності та стабільності можна сподіватися на успішне функціонування галузі в цілому.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 435-IV (поточна редакція від 03.09.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 17.10.2024)
2. Повітряний кодекс України: Закон від 19.05.2011 № 3393-VI (поточна редакція від 01.01.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text> (дата звернення 17.10.2024)
3. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р.: Міжнародний документ ІКАО від 07.12.1944 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/995_038#Text (дата звернення 17.10.2024)
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку розроблення, прийняття та впровадження авіаційних правил України: Закону України від 27.01.2022 № 2026-IX (поточна редакція від 27.01.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-20#Text> (дата звернення 17.10.2024)